

Vjerski korijen staleškog uređenja društva

Organizatorski okvir socijalnog i gospodarskog ustrojstva kršćanske staleške države Austrije bio je gotovo dovršen, kad je razorni val novonjemačkoga centralizma poput bujice nadošao i sve oborio. Znatni dijelovi stručno stališke građevine već su bili došli ustavnopravno pod krov. Stvorena su bila već čvrsta uporišta za uspostavljanje društvenoga reda, staleški raščlanjenoga i utemeljenoga na prirodnom pravu, sve kako to objavljuje enciklika *Quadragesimo anno*.

Međutim stručno staleško državno i društveno uređenje nije sve: još važnije je — kako su to potvrdili poslije toga događaji na austrijskom tlu — *duhovno držanje ljudi, koji su pozvani, da ih ispune živim sadržajem i duševnom jakošću*.

Po državi kao pomažući staleške izgradnje upravljani organizacioni posao ima se naravno ograničiti na to, da dobavi nacrt i skele i da podupire nastavak gradnje. Za konačni oblik i za immanentni arhitektonski duh zgrade *ima narod sam* da preuzme odgovornost. Da austrijski narod nije za tu zadaću bio duševno spreman, pokazali su to događaji od ožujka 1938., pokazao je to razvoj stvari nakon zauzeća vlasti.

Ovim stanjem stvari nameće se spoznaja neophodne nužde, da se socijalno i gospodarsko mišljenje osnuje na vjerskoćudorednim temeljima, što se ima postići *promišljenim odgojem i discipliniranjem masa*. Integralno racionalno gospodarstveno mišljenje naime, koje danas gotovo suvereno vlada nad stavom pojedinca i mase prema problemu društvenog i gospodarstvenoga formiranja, ne može da raste i postojanje za život sposobnih društvenih organizama niti duhovno pripravi, niti praktički omogući. Očajno gomi-lanje naroda, koji nesviješno teži za organizacijom, po bezvjerskim ili izrazito protuvjerskim gospodarstvenim i društvenim koncepcijama liberalizma, marksizma i narodnoga socijalizma jest opasni primjer za to.

Racijonalistima svih boja nije vjersko fundiranje stručno-staleškoga društvenoga poretka u austrijskome stvaranju ustava već od samoga početka značilo ništa drugo nego jedna varka... Pravi uzrok ovoga krivoga suda leži u nesposobnosti analitičara za kompleksno shvaćanje problema. A ova nesposobnost opet ima

svoj dublji uzrok u njegovu nehistorijskom stavu prema fenomenima sadašnjosti, čije sastavne elemente on može da shvati i ocijeni samo pojedinačno, dok si je sintetik, — koji je uvijek i historik — u svom perspektivno skupnom gledanju sačuvao sjećanje na jedan nedjeljivi, jedan živi konkretum, koji vrijedi i izvan njegova doba. Razumjevanju činjenice, da se stručno-staleški društveni poredak, koji nije samo stvar sadašnjice, nego što više ima svoju povijest i tradiciju, bez sastavnoga dijela »religio« ne može ni zamisliti, ne vodi nijedan kraći ni preči put osim historijske anamneze: tu se naravno ne radi o tom, da se današnji staleški problem identificira sa sredovječnim, to je samo jedan paralelizam, analogon.

U početku je bila »fraternitas«, t. j. bratstvo. Ono je socijalno-vjerska stanica, iz koje se razvila klasična forma sredovječne korporacije: ceh. Gospodarsko poslovanje njegovih članova ima svoj korijen, i praktično i psihološki, u misli na njegovu korist za spas duša, a ne možda u ličnom ocjenjivanju gospodarskoga uspjeha. Najviše i najdostojnije zvanje nije po mišljenju ranoga srednjega vijeka poslovni život, nego kontemplativni život, a »rad«, kolikogod se je smatrao dnevnom dužnošću, smatrao se u jednu ruku — po svojoj teškoj strani — posljedicom istočnoga grijeha, a u drugu — u svojoj cjelini — sudjelovanjem s Bogom Stvoriteljem u uređivanju zemlje. Trgovina i pokretljivi, zavodljivi novac bili su sredovječnomu čovjeku već od samoga početka sumnjivi.

Za one, koji su u jednakom zvanju radili za zajednicu, postojala je samo jedna zajednička potreba: *služiti Bogu. Jedino ta potreba tjerala ih je u korporativne veze.* Tako su sredovječna bratstva — i to ne samo čisto duhovna, nego i ona za nepovjesničko osjećanje modernih racionalista čisto »svjetovna« — imala zajedničku službu Božju, zajedničke oltare i mise; oni poštuju svoje posebne svece, izvršuju kod prestupaka njihova reda vlastito sudstvo i slave svoje nutarnje slave. *Gospodarska svrha je sekundaran motiv, a religiozni osjećaj zajednice je ishodište i oživljujući nerv prvobitne korporacije.*

Najstarije isprave, koje nas izvješćuju o »bratstvu«, tome prvome ujedinjenju obrtništva u posebni savez na njemačkome tlu, protkane su sasvim religioznim ili crkvenim elementom, koji je upravo osnova, na kojoj se je razvila bratimska organizacija. Oblik udruživanja je uvijek isti: to su crkvene ili crkveno orijentirane zadruge, kojih članovi su se sastali u prvome redu zato, da zajednički izvršuju pobožna djela. Ovi ljudi ranoga srednjeg vijeka, koji još nijesu sasvim zarobljeni zemaljskom svrhom, osjećaju duboko svoju tajinstvenu nutarnju povezanost sa nebotičnim crkvama, pošto su se ujedinili, da ih izgrade ili dostojno urese. Ta i oni su tu, da teže prema Neizmjernome i da stvaraju Bogu ugodna djela. A kuća Božja, kojoj su pozvani, da je zajednički sagrađe i urede, izražaj je i simbol njihova religioznog shvaćanja zajednice, koje njih, ljude jednakoga svjetovnoga posla, ponukalo, da se — u znaku toga simbola — udruže.

Ovakovo religijozno bratstvo uvijek je, sve do u trinaesti vijek, postojalo već prije nego što je dobilo cehovskoga prava. Ono je dakle pralik, dok je ceh, koji jače naglašuje stručni i gospodarski momenat — ali načelno još uvijek vjerski orijentiran — izvedeni oblik obrtničke organizacije.

Istom postepeno uklapala se ova privatnopravna i autonomna korporacija u upravni organizam općine i pretvara se u javnopravno tijelo. Religijozno bratstvo postaje tako stručnostaleška cehovska organizacija, a poslije kod osnivanja novih cehova nije put više trebao voditi preko bratstva.

Pravu dakle bitnost sredovječne korporacije shvatit ćemo dakle tek onda, ako budemo imali pred očima, da je njezin začetak duboko ispreplitan sa socijalnim, vjerskim i kulturnim životom onoga vremena. *Ceh nije dakle nikakova čisto gospodarska organizacija: ona obuhvaća cijeloga čovjeka.* Ne stoji dakle, da je objekat cehovske organizatorske funkcije samo njegova specifična sprema ili radna snaga; on živi u cehu kao u kakovu zaštićenu prostoru, gdje smije svu svoju ličnost razviti do najviše umjetničke i čudoredne zrelosti. Pa i sama njemačka riječ »Zunft« pokazuje mimo svih samo gospodarskih veza očito na *socijalno-religijozni postanak pojma.* Riječ se ta naime može svesti na isti korijen kao i riječ »Zucht«, koja u svome sredovječnom značenju označuje bitno čudorednokulturni sadržaj pojma. Riječ »Zucht« je u terminologiji srednjega vijeka zbir svih kreposti i religioznih i onih, što izvire iz žive svijesti zajednice, a koje rese idealna čovjeka viteškoga vremena. I zajednice, koje se označuju sa »Innung«, nijesu ot početka nipošto u prvome redu gospodarske zadruge, nego »srdačna društva« za sve zajedničke svrhe života. Cehovi »Zünfte« i ujedinjenja (Innungen) imaju prema riječima isprava »iskazivati svaku bratsku ljubav i vjernost, miroljubivo i jednodušno međusobno živjeti, pošteno se i prijateljski vladati prema kršćanskome redu i bratskoj ljubavi.« I ceh je bio, kao i bratstvo, u izvjesnom smislu *religijozno tijelo*, svako od njih imao je po običaju, koji se je djelomično sve do danas sačuvao, svoga svetog zaštitnika, čiji se je imendan svečano slavio.

Za duboku nutarnju bitnost korporacije je taj vjersko-općinski značaj njezina prvoga sastava od osnovnoga značenja. U ovakom shvaćanju ceha kao jednoga »zvanja« u službi općenitosti ima nešto *obavezno u najdubljem socijalnom smislu.* Problem socijalnog i gospodarskog izravnjanja nije se valjda nikad više riješio na ovako idealan način. U području ovakoga shvaćanja zajednice nema mjesta egoističkoj samovolji, gospodarstveno jačega nit integralnoj težnji njegovoj za sticanjem, barem načelno i potencijalno.

Shvaćanje takovih zajednica prošlo je tokom vremena kroz silne zablude, među kojima je posljednja *izrođenje zajednice zadjenuto u najrazličitije oblike državnoga kolektivizma*, što ga danas proživljavamo. Čini se ipak, da poslije svega toga razvoju

evropskoga socijalnog i gospodarskog uređenja pokazuje opet tendenciju, da se vrati svome ishodištu. Ova tendencija upravljena je u bitnosti na to, da težište društvenoga tijela prenese iz čisto svjetovne sfere opet u nadsvjetovnu. Ona se očituje svuda ondje, gdje se stanje osjeća nepodnošljivim uslijed toga, što čovjek, koji radi, ne može doći do svojih prirodnih prava, ili gdje se ne može naći način, da se kriza pobije na zaista racionalan način i to s obzirom na to, što je društveno i gospodarsko formiranje stalno postavljeno na liberalističke ili državnocentralističke temelje. Ovaj osjećaj doveo je do početaka jedne nove socijalne koncepcije, koji mnogo obećavaju. I ta je socijalna koncepcija jedna činjenica i njena je egzistencija sasvim nezavisna od privremene relacije sila, koje vladaju: jedan historijski fenomen, koji u svijetu djeluje i pokazuje nepromjenljiv pravac, kojim se težnje socijalnoga organizma za ozdravljenjem imadu upravljati.

Dr. A. Valentin